

INTERNATIONAL EDUCATION CONGRESS 2023

CONFERENCE PROCEEDING

TAM METİNLER KİTABI

Ankara Üniversitesi 20-23 Eylül 2023
20-23 September, 2023, Ankara University

EDU
congress

International Education Congress

20-23 September 2023

Ankara University

EDUCONGRESS 2023

CONFERENCE PROCEEDING

e-ISBN: 978-605-72845-4-9

Edu Yayıncılık Eğitim, Danışmanlık, Proje Yönetimi, Organizasyon, Yazılım,
Reklam San.

Tic. Ltd. Şti.

T: 08504323714 - 0507 5875581

E: eduyayincilik@gmail.com

A: Kızılırmak Mah. Dumlupınar Bulvarı, Next Level, A Blok, K:4, Kno: 3, D: 10,
Söğütözü/Ankara

COMMITTEES / KURULLAR

Kongre Onursal Başkanı / Honorary President of Congress

Prof. Dr. Necdet ÜNÜVAR, Ankara Üniversitesi Rektörü

Kongre Başkanları / Congress Presidents

Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Şakir ÇINKIR, Ankara Üniversitesi

Kongre Başkan Yardımcısı / Congress Vice President

Prof. Dr. Ali ERSOY, Anadolu Üniversitesi

Düzenleme Kurulu Başkanı / Congress Organizing Committee President

Doç. Dr. Cengiz ASLAN, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekan Yardımcısı

Kongre Genel Sekreteri / Congress Secretary General

Dilek ERTUĞRUL, EDU Yayıncılık

Kongre Alan Koordinatörü / Chairman-Network Coordinator

Prof. Dr. Sedef CANBAZOĞLU BİLİCİ, Gazi Üniversitesi

Düzenleme Kurulu Üyeleri / Congress Organizing Committee Members

Prof. Dr. Ayşe OKVURAN, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Eren CEYLAN, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Erten GÖKÇE, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Fatma HAZIR BIKMAZ, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Fatma MIZIKACI, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Gürcan GÜRGEN, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Neslihan KARAMAN, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Sedef CANBAZOĞLU BİLİCİ, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Serkan KOŞAR, Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşegül BAYRAKTAR, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Berna COŞKUN ONAN, Bursa Uludağ Üniversitesi

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL, Yozgat Bozok Üniversitesi

Doç. Dr. Emre EV ÇİMEN, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN, Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Işın SEVER, Hakkari Üniversitesi

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU, Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa ÖZGENEL, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU, Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Yakup DOĞAN, Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ümran ALAN, Anadolu Üniversitesi
Dr. Sevgi ERNAS, Ankara Üniversitesi
Doktora Öğrencisi Ayşe İLHAN, Anadolu Üniversitesi
Ar. Gör. Rozerin YAŞA, Süleyman Demirel Üniversitesi

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

Professor Ali YILDIRIM, University of Gothenburg, SWEDEN
Professor Andrew P. JOHNSON, Minnesota State University, USA
Professor Anthony John ONWUEGBUZIE, University of Cambridge, ENGLAND
Professor Azita MANOUCHEHRI, The Ohio State University, USA
Professor Donna M. MERTENS, Gallaudet University, USA
Professor Filiz KESER ASCHENBERGER, Danube University Krems, AUSTRIA
Professor Ingrid GOGOLIN, University of Hamburg, GERMANY
Professor Joe O'HARA, Dublin City University, IRELAND
Professor Maria P. FIGUEIREDO, Polytechnic Institute of Viseu, PORTUGAL
Professor Martin BROWN, Dublin City University, IRELAND
Professor Stafford HOOD, University of Illinois at Urbana-Champaign, USA
Professor Todd KETLER, Baylor University, USA
Naz CILO_VAN NOREL, Siemens IoT Consultant, GERMANY
Şeyda SUBAŞI SINGH, University of Vienna, AUSTRIA

EDUCongress Danışma Kurulu / EDUCongress Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet SABAN, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Ali SABANCI, Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşe GÜLER, Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Banu ALTUNAY, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Erdiç ÇAKIROĞLU, ODTÜ
Doç. Dr. Ergül DEMİR, Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Fatih YILMAZ, Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. H. Ferhan ODABAŞI, Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER, Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Gülşen ÜNVER, Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Hanife AKAR, ODTÜ
Prof. Dr. Hasan GÜRGÜR, Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail SEÇER, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet BEKDEMİR, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet TORAN, İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet BAŞTUĞ, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Prof. Dr. Mustafa Serdar KÖKSAL, Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Naciye AKSOY, Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Nalan KURU, Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Nilüfer KAHRAMAN, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Özgül KELEŞ, Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem KARAIRMAK, Bahçeşehir Üniversitesi
Prof. Dr. SÜLEYMAN İNAN, Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Şengül S. ANAGÜN, Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Taner ALTUN, Trabzon Üniversitesi

EDUCongressYürütme Kurulu / EDUCongress Executive Board

Prof. Dr. Ali ERSOY, Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşegül BAYRAKTAR, Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Berna COŞKUN ONAN, Bursa Uludağ Üniversitesi
Dilek ERTUĞRUL, EDU Yayıncılık
Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL, Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Emre EV ÇİMEN, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN, Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEN, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa ÖZGENEL, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU, Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Sedef CANBAZOĞLU BİLİCİ, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Serkan KOŞAR, Gazi Üniversitesi
Dr. Sevgi ERNAS, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Şakir ÇINKIR, Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Yakup DOĞAN, Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Öğretmen Adayları ve Çalışan Öğretmenlerin Medya Okuryazarlık Düzeylerini Etkileyen Değişkenler

Zarife KARAKOÇ¹ Tuğba GEDİKOĞLU² Aslıhan GÜRBÜZ³ Mustafa BAYSAL⁴ Nuray ÖNDER
Gazi Üniversitesi Gazi Üniversitesi Gazi Üniversitesi Milli Savunma Üniversitesi ÇELİKKANLI⁵
Gazi Üniversitesi

Özet

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adayları ve çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan, Türkçe olarak tam metni yayımlanmış makalelerde incelenen değişkenleri ve bu değişkenlerin medya okuryazarlığı üzerine etkisini ortaya koymaktır. Bu amaç kapsamında doküman inceleme yöntemiyle ele alınan 10 makale Microsoft Excel programında incelenmiş; değişken sayısı öğretmen adayları için 22, çalışan öğretmenler için 6 olarak tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarına yönelik hazırlanan çalışmalarda ele alınan değişkenlerin ilk sırasında cinsiyet ($f=10$) gelmektedir. Cinsiyet değişkenini öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf seviyesi ($f=5$) ve öğrenim gördükleri ana bilim dalı ($f=4$) takip etmektedir. Buna göre öğretmen adaylarının medya okuryazarlıklarını etkileyen değişkenleri ele alan çalışmalardan 3'ünde erkek, 2'sinde kadın öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Son sınıftaki öğretmen adaylarının ve Okul Öncesi Eğitimi, Tarih Eğitimi ve Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarının medya okuryazarlıkları diğer sınıf ve ana bilim dallarına kıyasla daha yüksek çıkmıştır. Çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan tek çalışmada ise değişken olarak branş, cinsiyet, eğitim durumu, kıdem, görev yapılan okul türü ve görev yapılan okulun sosyoekonomik seviyesi değişkenleri incelenmiştir. Buna göre fen bilimleri öğretmenlerinin, kadın öğretmenlerin, lisansüstü eğitim alan öğretmenlerin, kıdem yılı düşük öğretmenlerin, ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin ve sosyoekonomik seviyesi düşük okullarda çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. İncelenen çalışmalarda sıklıkla t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Çalışmalarda incelenen değişkenler ve bu değişkenlerin öğretmen adayları ve çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeyleri üzerine etkisinin göz önünde bulundurulması bu konuda çalışacak araştırmacılar, kitap yazarları ve öğretmen yetiştiren akademisyenler için yol gösterici olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Doküman analizi, medya okuryazarlığı, medya okuryazarlık becerisi

Giriş

Günümüzde eğitim, sağlık ve ulaşım gibi pek çok hizmet alanına yönelik bilgilere medya araçları aracılığıyla ulaşılabilir. Bu durum medya araçlarının iletişim kaynağı olarak kullanılmasının ötesine geçerek bilgi kaynağı olarak da kullanılmasını sağlamaktadır (Darı ve Yalçın, 2022). Bilgi kaynağı olarak kullanımın ise bilinçli olarak gerçekleştirilmesi gerekir. Medya okuryazarlığı kavramı da tam olarak bu noktada devreye girmektedir. Medya okuryazarlığı, medya araçlarında paylaşılan her türlü yazılı, sözlü ve görsel içeriğin algılanması, yorumlanması, anlamlandırılması ve paylaşılması boyutlarını içeren çok yönlü ve üst bilişsel bir beceridir (Bayrakçı, 2022; Darı ve Yalçın, 2022; Omur ve Uyar, 2020). Bu sebeple medya okuryazarlığı becerisinin bireylere erken yaşta kazandırılması son derece önem arz etmektedir.

Günümüz öğrencilerinin medyanın etkili olduğu bir ortamda büyümesi nedeniyle öğretmenlerin medyanın olumlu ve olumsuz etkileri üzerine öğrencilerini yönlendirmesi ve medya okuryazarlığı konusunda

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, zarife.karakoc@gazi.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, tugba.gedikoglu@gazi.edu.tr,

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, aslihan.gurbuz1@gazi.edu.tr.

⁴ Öğretim Görevlisi, Milli Savunma Üniversitesi, Temel Bilimler Bölüm Başkanlığı, Kimya Eğitimi, mbaysal@kho.msu.edu.tr,

⁵ Sorumlu Yazar. Dr. Öğretim Üyesi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Fizik Eğitimi Ana Bilim Dalı, nurayonder@gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2726-4386

öğrencilerine rol model olması gerekir. Bu nedenle de medya okuryazarlık eğitimi alanında önemli rol oynayacak öğretmen adayları ve çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve medya okuryazarlık düzeylerini etkileyen faktörleri ortaya koymak medya okuryazarlık eğitimi adına son derece önemlidir (Karaman ve Karataş, 2009). Bu noktada araştırmacılara büyük görevler düşmektedir.

Eğitim araştırmalarının eğitim ve öğretim uygulamalarını şekillendirmede önemli bir rolü olduğu düşünüldüğünde medya okuryazarlığı alanındaki akademik birikimlerin belirli aralıklarla incelenmesi, bu konuda çalışacak araştırmacılara yol göstermek açısından önemlidir. Çünkü bir alandaki bilimsel çalışmaların özelliklerinin incelenmesi, eğilimlerinin belirlenmesi bilimsel disiplin alanındaki değişim ve gelişimlerin izlenmesini mümkün kılar (Yıldız, Melekoğlu ve Paftalı, 2016). Medya okuryazarlığı günümüzün teknolojisi ve internet kullanımındaki artışın paralelinde kazanılması gereken bir beceri haline gelerek çağımızın gerekliliği olduğu düşünüldüğünde medya okuryazarlığı, alandaki bilimsel çalışmaların özelliklerinin incelenmesi medya okuryazarlığı araştırma eğilimlerinin belirlenmesi ile medya okuryazarlığındaki değişim ve gelişimlerin izlenmesine olanak sağlar. Bu bağlamda bu araştırmada, Türkiye’deki öğretmen adayları ve çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlığı düzeylerini veya medya okuryazarlık becerilerini belirlemeyi amaçlayan makalelerde ele alınan değişkenlerin neler olduğu, bu değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturup oluşturmadığı araştırılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

Öğretmen adaylarının ve çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini veya medya okuryazarlık becerilerini belirlemeyi amaçlayan makalelerde;

1. İncelenen değişkenler nelerdir?
2. İncelenen değişkenler istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmakta mıdır?
3. İstatistiksel olarak anlamlı fark oluşturan değişkenlerde hangi grup lehine fark oluşmaktadır?
4. Kullanılan istatistiksel yöntemler nelerdir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. “Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir.” (Kıral, 2020). Çalışmadaki dokümanlar, Türkiye’deki öğretmen adayları ve çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini veya medya okuryazarlık becerilerini belirlemeyi amaçlayan, Türkçe olarak tam metnine ulaşılabilen makale çalışmalarıdır.

Örneklem

Bu araştırma Google Akademik, Scopus, ERIC ve TR Dizin veri tabanlarında yer alan, Türkçe olarak tam metni yayımlanmış, erişime açık makalelerden oluşmaktadır. Veri tabanlarında “öğretmen”, “öğretmen adayı” ve “medya okuryazarlığı” anahtar kelimeleriyle yapılan arama sonucunda 746 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan öğretmen ve öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ya da medya okuryazarlık becerilerini belirlemeyi amaçlayan tarama yöntemiyle yürütülmüş ve Türkçe tam metni erişime açık olan makaleler incelenmiştir. Medya okuryazarlığı ile kesişimi olabilecek dijital okuryazarlık ile ilgili çalışmalar araştırmanın sınırlılığı kapsamında araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bunun yanı sıra, medya okuryazarlığının herhangi bir değişkene göre ilişkisini araştıran korelasyon araştırmaları ile medya okuryazarlığı dersine yönelik yapılmış çalışmalar da bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bu sınırlılıklar çerçevesinde Türkçe tam metnine ulaşılan 10 makale bu araştırmanın veri kaynağını oluşturmaktadır.

Çalışmada İzlenen Yol

1. Bu araştırma, bir devlet üniversitesinin lisansüstü bir dersinde bir ödev kapsamında alanyazında “lise öğretmenlerinin medya okuryazarlık düzeylerini” belirlemeyi amaçlayan çalışmaların tespiti ile başlamıştır.

2. Google Akademik, Scopus, ERIC ve TR Dizin veri tabanlarında “lise öğretmenleri” ve “medya okuryazarlığı” anahtar kelimeleriyle tarama yapılmıştır.
3. Yapılan tarama sonucu çok az sayıda çalışmanın olmasının tespit edilmesiyle taramanın “öğretmen adayları ve çalışan öğretmenler” üzerinde yapılmasına karar verilmiştir.
4. Bu güncelleme sonunda ilgili veri tabanlarında yapılan arama sonucu 746 çalışmaya ulaşılmıştır.
5. Medya okuryazarlığının herhangi bir değişkene göre ilişkisini araştıran ilişkisel çalışmalar ve medya okuryazarlığı dersi ile ilgili yapılmış çalışmalar bu araştırmaya dâhil edilmemiştir.
6. Medya okuryazarlığıyla kesişim kümesi olma olasılığı olsa dahi medya okuryazarlığın direkt olarak kapsamadığı dijital okuryazarlık ile ilgili yapılmış çalışmalar araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacılar tarafından Microsoft Excel programında incelenen çalışmalarda ele alınan değişkenler, bu değişkenlerin istatistiksel olarak fark yaratıp yaratmadığı, istatistiksel olarak fark yaratan değişkenlerde hangi grubun bu farka neden olduğu ile çalışmalarda kullanılan istatistiksel yöntemler başlıkları kullanılarak veri kodlama tablosu oluşturulmuştur. İlk aşamada veri kodlamaları bu araştırmadaki araştırmacılar tarafından bireysel olarak yapılmış, ardından her bir araştırmacıya kendisinin kodlamadığı 2 çalışma rastgele dağıtılarak aynı çalışma için ikinci bir kodlama elde edilmiştir. İki kodlama arasında farklılık olduğu durumlarda her iki kodlayıcı bir araya gelerek kendi aralarında tartışmış ardından ortak görüş birliği ile yeni veri girişi yapmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, verilerin analizinde betimsel istatistiklerden yararlanılarak verilerin frekansları belirlenmiştir.

Bulgular

Temel amacı Türkiye’deki öğretmen adayları ve çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemek olan 10 makalede incelenen değişkenler, değişkenlerin medya okuryazarlığında anlamlı fark yaratıp yaratmadığı, anlamlı fark yaratan değişkenlerde hangi grup lehine fark yarattığı ve bu makalelerde hangi yöntemlerin kullanıldığı sırasıyla Tablo 1 ve Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 1’de öğretmen adaylarına yönelik bulgular yer alırken Tablo 2’de çalışan öğretmenlere yönelik bulgular sunulmuştur. Tablodaki değişkenler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan çalışmalarda incelenen değişkenler

No	Değişken	Frekans (f)	Analiz	Anlamlı Fark Olma/Olmama Durumu ($\alpha=0.05$)							
				Var ($p<0.05$)				Yok ($p>0.05$)		Belirtilmemiş	
				Tüm	Alt Boyut	Örnek Sonuç		Tüm	Alt Boyut	Tüm	Alt Boyut
1	Ailenin geliri (0-1000, 1001-2000, 2001-3000, 3001-+)	1	Tek yönlü varyans analizi testi (M5)	-	-	-		M5	-	-	-
2	Barınma türü (Ailesiyle, arkadaşlarıyla, devlet yurdunda, özel yurttta, öğrenci evinde, diğer, vb.)	2	Bağımsız t testi (M7, M8)	M7	M7	Ailesiyle birlikte ve öğrenci evinde kalanlar lehine (M7)		M8	-	-	-
3	Başarılarına yönelik algıları (Başarılı, kararsız ya da başarısız)	1	Bağımsız t testi ve tek yönlü varyans analizi (M7)	-	M7	Kendini başarılı algılayanlar lehine (M7)		M7	-	-	-
4	Cinsiyet (Erkek, kız)	9	Bağımsız t testi (M1, M3, M4, M5, M6, M7, M8, M9), Mann-Whitney U testi (M2)	M4, M7, M8	M3, M4, M7	Erkekler lehine (M4, M7, M8) Kadınlar lehine (M3, M9)		M1, M2, M3, M5, M6	M6	M1	-
5	Düzenli dergi takip etme	1	Bağımsız t testi (M1)	-	M1	Dergi takip edenler lehine (M1)		-	-	M1	-
6	Düzenli gazete takip etme	1	Bağımsız t testi (M1)	-	M1	Gazete takip edenler lehine (M1)		-	-	M1	-
7	Günlük internet kullanma süresi	1	Mann-Whitney U testi (M2)	-	-	-		M2	-	-	-
8	Günlük TV kullanma süresi (1-5 saat, 6-10 saat, 11-16 saat)	1	Mann-Whitney U testi (M2)	-	-	-		M2	-	-	-
9	İnternet bağlantısına sahip olma durumu (1-5 saat, 6-10 saat, izlemiyorum)	1	Parametrik testler (M4)	M4	M4	İnternet bağlantısı olanlar lehine (M4)		-	-	-	-
10	İnternet kullanım amacı (Araştırma ve bilgi edinme, eğlence, iletişim, vb.)	2	Tek yönlü varyans analizi (M3, M9), Tek yönlü MANOVA (M3)	-	-	-		M3, M9	M3	-	-
11	Kişisel bilgisayara sahip olma (Sahip olma, sahip olmama)	3	Bağımsız t testi (M4, M6, M8)	M4, M8	M4, M6	Kişisel bilgisayara sahip olanlar lehine (M4)		-	-	-	-
12	Kullanılan medya araçları (Televizyon, internet, radyo)	1	Mann-Whitney U testi (M2)	-	-	-		M2	-	-	-
13	Kullanılan sosyal medya araçları (Facebook, Twitter, Instagram, Diğer)	1	Mann-Whitney U testi (M2)	-	-	Facebook ve Twitter kullanan bireylerin lehine (M2)		-	-	-	-

Tablo 1 Devamı

14	Öğrenim görülen bölüm / ana bilim dalı (Fen Bilgisi Eğitimi, Okul Öncesi Eğitimi, Türkçe Eğitimi, Sınıf Eğitimi, Tarih Eğitimi vb.)	4	Bağımsız t testi (M3), tek yönlü varyans analizi (M4, M9), Mann-Whitney U testi (M2)	M2, M4, M9	M3, M4	Okul Öncesi Eğitimi, Tarih Eğitimi ve Türkçe Eğitimi anabilim dallarında öğrenim gören öğretmen adayları arasında BÖTE öğretmen adaylarının lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık		-	-	M3	-
----	--	---	--	------------	--------	---	--	---	---	----	---

						olduğu tespit edilmiştir (M4).				
15	Öğrenim görülen fakülte alanı (Sağlık bilimleri, fen bilimleri, sosyal bilimler, güzel sanatlar vb.)	1	Bağımsız t testi (M3), tek-yönlü varyans analizi (M3)	M3	M3	Sağlık bilimleri alanının sosyal bilimleri alanına kıyasla ve fen bilimleri alanına kıyasla sağlık bilimleri lehine (M3)	-	-	-	-
16	Öğrenim görülen program türü (Lisans, formasyon)	1	Bağımsız t testi (M7)	M7	M7	Pedagojik formasyon programına kayıtlı öğretmen adaylarının lehine (M7)	-	-	-	-
17	Öğrenim görülen üniversite (Dicle Ü., Niğde Ü.)	1	Bağımsız t testi (M8)		-	-	M8	-	-	-
18	Öğrenim görülen sınıf seviyesi (1. Sınıf, 2. Sınıf, 3. Sınıf, 4. Sınıf)	5	Bağımsız t testi (M4, M8), Mann-Whitney U testi (M2), Kruskal-Wallis h testi (M6), tek yönlü varyans analizi (M9)	M2	M4, M6	Son sınıfta okuyan öğretmen adaylarının lehine (M2)	M4, M6, M8, M9	-	-	-
19	Sosyal medya hesabı kullanım durumu (Kullananlar, kullanmayanlar)	1	Mann-Whitney U testi (M1)	-	-	-	-	M1	M1	-
20	TV izlerken tercih edilen programlar (Haber, spor, eğlence, eğitim / kültür programları, belgeseller, dizi sinema vb.)	2	Mann-Whitney U testi (M2), Tek yönlü MANOVA (M3)	M2	M3	Haber programı izleyenler lehine (M2)	M3	-	-	-
21	Üniversiteye giriş puan türü (Sayısal, sözel, eşit ağırlık, dil, yetenek)	1	Bağımsız t testi (M7), Tek-yönlü varyans analizi (M7)	M7	M7	Üniversiteye dil ve yetenek puanıyla girenler lehine (M7)	-	-	-	-
22	Yaşadıkları şehir (Büyükşehir, diğer)	1	Bağımsız t testi (M7)	-	M7	Büyük şehirde yaşayanlar lehine (M7)	M7	-	-	-

Tablo 1'e göre öğretmen adaylarının medya okuryazarlıklarını/medya okuryazarlık becerilerini etkileyen 22 değişkenden en sık kullanılanlar sırasıyla cinsiyet (f=9), öğrenim görülen sınıf seviyesi (f=5), öğrenim görülen anabilim dalı/bölüm (f=4) değişkenleridir. Çalışmalarda medya okuryazarlığını/medya okuryazarlık becerilerini etkileyen değişkene ait grup iki ise parametrik testlerden bağımsız t testi, ikiden fazla ise parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) veya parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Örneğin cinsiyet (kız, erkek), yaşanılan şehir (büyükşehir, diğer), sosyal medya hesabı kullanım durumu (kullanıcı, kullanmayan) gibi iki gruplu değişkenlerin fark yaratıp yaratmadığı çoğunlukla bağımsız t testi kullanılarak test edilmiştir.

Tablo 2. Çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan çalışmalarda incelenen değişkenler

No	Değişken	Frekans (f)	Analiz	Anlamlı Fark Olma/Olmama Durumu ($\alpha=0.05$)							
				Var ($p<0.05$)			Yok ($p>0.05$)		Belirtilmemiş		
				Tüm	Alt Boyut	Örnek Sonuç	Tüm	Alt Boyut	Tüm	Alt Boyut	
1	Branş (Fen bilimleri, sosyal bilimler, sınıf öğretmenleri)	1	Tek yönlü varyans analizi (M10)	M10	M10	Fen bilimleri lehine (m10)	-	-	-	-	
2	Cinsiyet (Erkek, kadın)	1	Bağımsız t testi (M10)	M10	M10	Kadın öğretmenler lehine (M10)					
3	Eğitim durumu (Lisans, lisansüstü)	1	Bağımsız t testi (M10)	M10	M10	Lisansüstü eğitim almış öğretmenler lehine (M10)	-	-	-	-	
4	Kıdem (1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21-+) yıl	1	Tek yönlü varyans analizi (M10)	M10	M10	Kıdem yılı aleyhine (M10)	-	-	-	-	
5	Görev yapılan okul türü (İlkokul, ortaokul, lise)	1	Tek yönlü varyans analizi (M10)	M10	M10	Ortaokul lehine (M10)	-	-	-	-	
6	Görev yapılan okulun sosyoekonomik düzeyi (Alt, orta, üst)	1	Tek yönlü varyans analizi (M10)	M10	M10	Sosyoekonomik seviyesi orta ve üst olanlar aleyhine (M10)	-	-	-	-	

Tablo 2'ye göre Türkiye'de çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan tek çalışmada (M10) değişken olarak branş, cinsiyet, eğitim durumu, kıdem, görev yapılan okul türü ve görev yapılan okulun sosyoekonomik seviyesi değişkenleri incelenmiştir. İncelenen tüm değişkenlerin çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeyleri üzerine etkisi bulunmaktadır. Çalışma bulgularına göre fen bilimleri öğretmenlerinin, kadın öğretmenlerin, lisansüstü eğitim alan öğretmenlerin, kıdem yılı düşük öğretmenlerin, ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin ve sosyoekonomik seviyesi düşük okullarda çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Çalışmalarda sıklıkla tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Medya okuryazarlığı 21. yüzyıl insanı için önemli olan becerilerden biridir. Bu sebeple mevcut araştırmanın amacı, Türkiye'deki öğretmen adayları ve çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan, tam metni Türkçe olarak yayımlanmış makalelerde incelenen değişkenleri ve bu değişkenlerin medya okuryazarlık düzeyine etkisini ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu amaç kapsamında ele alınan 10 makalenin 1'i çalışan öğretmenleri ele alırken 9'u öğretmen adaylarını merkeze almıştır. Makalelerde incelenen değişken sayısı çalışan öğretmenler için 6, öğretmen adayları içinse 22 olarak belirlenmiştir.

Türkiye'deki öğretmen adaylarının medya okuryazarlıklarını/medya okuryazarlık becerilerini etkileyen değişkenden en sık kullanılanlar sırasıyla cinsiyet ($f=9$), öğrenim görülen sınıf seviyesi ($f=5$) ve öğrenim görülen anabilim dalı/bölüm ($f=4$) değişkenleridir. Çalışmalarda medya okuryazarlığını/medya okuryazarlık becerilerini etkileyen değişkene ait grup iki ise parametrik testlerden bağımsız t testi, ikiden fazla ise parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi veya parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Örneğin cinsiyet (kız, erkek), yaşanılan şehir (büyükşehir, diğer), sosyal medya hesabı kullanım durumu (kullanıcı, kullanmayan) gibi iki gruplu değişkenlerin fark yaratıp yaratmadığı çoğunlukla bağımsız t testi kullanılarak test edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre incelenen değişkenlerden barınma türü, internet bağlantısına ve kişisel bilgisayara sahip olma, öğrenim görülen fakülte ve program medya okuryazarlığı üzerinde etkilidir. Ailenin gelir durumu, internet ve TV kullanım süresi, internet kullanım amacı, kullanılan medya araçları ve sosyal medya hesapları ise medya okuryazarlığını etkilememektedir. İncelenen makalelerde ele alınan diğer değişkenlerinse öğretmen adaylarının medya okuryazarlıkları/medya okuryazarlık becerileri üzerinde hem etkili hem de etkisiz olduğunu gösteren veriler mevcuttur.

Çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlıklarını/medya okuryazarlık becerilerini etkileyen değişkenler cinsiyet, eğitim durumu, kıdem, görev yapılan okul türü, görev yapılan okulun sosyoekonomik durumu ve branş olarak belirlenmiştir. Analiz sırasında bağımsız t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Analizler sonucunda tüm değişkenlerin medya okuryazarlığı üzerinde etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre kadın öğretmenlerin, lisansüstü eğitim almış öğretmenlerin, kıdem yılı az olan öğretmenlerin, ortaokulda çalışan öğretmenlerin, sosyoekonomik seviyesi düşük olan okullarda görev yapan öğretmenlerin ve fen bilimleri öğretmenlerinin medya okuryazarlıklarının diğer öğretmenlere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmaya benzer şekilde alanyazında medya okuryazarlığıyla ilgili yapılmış çalışmaların farklı değişkenlere göre eğilimlerini araştıran çalışmalar mevcuttur. Örneğin Erdem (2018)'in çalışmasında incelediği 53 çalışmadan 10'unda medya okuryazarlığı düzeyini 7'sinde ise medya okuryazarlığının başka bir değişkenle ilişkisinin araştırıldığı görülmüştür. İncelenen çalışmalarda veri analiz yöntemi olarak %43,3 oranında t testi, %37,7 oranındaysa tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Çalışmaların örneklem gruplarına bakıldığında %16,4'ünde öğretmen adaylarıyla, %11,5'indeyse öğretmenlerle çalışıldığı görülmüştür. Omur ve Uyar (2020) ise medya okuryazarlığı durumlarıyla ilgili hazırlanan tezlerin örneklemi %24,53'ünü öğretmenlerin, %1,89'unu öğrenci ve öğretmenlerin, %0,94'ünün ise öğretmen ve ebeveynlerin oluşturduğu sonucuna varmıştır. Benzer şekilde, Kıncal ve Korkmaz (2015) tarafından

yürütülen çalışmada medya okuryazarlığıyla ilgili olarak incelenen makalelerin dağılımlarına bakıldığında bunların %10,6'sında medya okuryazarlığının, %6,07'sinde öğretmen adayı eğitiminin, %3,03'lük oranlardaysa medya kullanımı ve medya okuryazarlığı konularının ele alındığı görülmüştür. İncelenen makalelerin analiz yöntemlerine bakıldığında %13,92 ile t testinin, %11,39 tek yönlü varyans analizinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Makalelerin örneklem grupları incelendiğindeyse %31,58'inin öğretmen adaylarından, %10,53'ünün öğretmenlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Aydemir ve Erdamar (2018) inceledikleri makalelerin %20,1'inde medya okuryazarlığı düzeyinin, %8,7'sinde ise medya kullanımının konu olarak seçildiğini göstermiştir. İncelenen makalelerin örneklem gruplarının %34,6'sı öğretmen adaylarından, %13,4'ü ise öğretmenlerden oluşmuştur. Çalışmaların veri analiz yöntemlerine bakıldığında %42,3'ünün t testiyle, %37,5'ininse tek yönlü varyans analizi ile analiz edildiği görülmüştür.

Bu çalışmadan farklı olarak medya okuryazarlığıyla ilgili yapılmış tezlerin eğilimlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmalar da mevcuttur. Bayrakçı (2022)'nin medya okuryazarlığına yönelik tamamlanmış tezleri incelediği çalışmasında incelenen 140 tez çalışmasından 86'sının eğitim bilimleri enstitüsünde yapıldığı, alan olarak %61,2'sinin eğitim ve öğretimde olduğu, veri analiz yöntemi olarak %11'inde t testinin ve %10'unda tek yönlü varyans analizinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Darı ve Yalçın (2022)'in medya okuryazarlığıyla ilgili olarak yayımlanan tezlerin incelenmesine dayalı olarak hazırladıkları içerik analizi çalışmasında ise incelenen tezlerin %6,7'si sosyal medya ve öğretmen adaylarını konu almışken tezlerin öğretmenleri ele alma oranı %5,4 olarak tespit edilmiştir.

Yukarıda da görüldüğü gibi medya okuryazarlığı konusunda hazırlanan çalışmaların büyük bir kısmının örneklem grubu öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Çalışmalarda veri analiz yöntemi olarak büyük ölçüde t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmaktadır. Bu çalışmalarda elde edilen sonuçlar mevcut çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Sınırlılıklar

- Bu çalışma öğretmen adayları ve çalışan öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerini etkileyen değişkenler ile sınırlı tutulmuştur.
- Medya okuryazarlığının herhangi bir değişkene göre ilişkisini araştıran ilişkisel çalışmalar, medya okuryazarlığı dersi ile ilgili yapılmış çalışmalar ve medya okuryazarlığıyla kesişim kümesi olma olasılığı olsa dahi medya okuryazarlığını direkt olarak kapsamayan dijital okuryazarlık ile ilgili yapılmış çalışmalar araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Öneriler

- Öğretmen ve/veya öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı ile ilgili ilişkisel çalışmalar, medya okuryazarlığı dersine yönelik çalışmalar ve dijital okuryazarlıkla ilgili çalışmaların dâhil edildiği daha kapsamlı çalışmalar oluşturulabilir.
- Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyini olumlu yönde etkileyen düzenli dergi/gazete takip etme veya kullanılan sosyal medya araçları gibi değişkenler bilinçli olarak öğretmen adaylarını yetiştiren eğitimcilerce öğretmen adaylarının medya okuryazarlıklarını yükseltmek amacıyla bilinçli olarak kullanılabilir.
- Öğretmen ve öğretmen adaylarının medya okuryazarlığını geliştirmek amacıyla seçmeli ve/veya zorunlu medya okuryazarlığı derslerini içeren ders programları ya da hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.
- Medya okuryazarlığıyla ilgili çalışmalar farklı değişkenler dikkate alınarak incelenebilir.
- Benzer bir çalışma öğrenciler ile çalışmış araştırmalar için de yürütülebilir.

Kaynakça

- Aydemir, S., ve Erdamar, G. (2018). Medya okuryazarlığı eğitimi alanında yapılan çalışmaların tematik, metodolojik ve istatistiksel yönelimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1155-1166. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.409585>
- Bayrakcı, S. (2022). Türkiye’deki medya okuryazarlığı tezlerinin metodolojik açıdan incelenmesi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 20(39), 103-124. <https://doi.org/10.55842/talid.1113616>
- Darı, A. B., ve Yalçın, D. (2022). Türkiye’de medya okuryazarlığı konusunda yapılmış olan lisansüstü tez çalışmaları üzerine bir araştırma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 366-382. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/anadoluakademi/issue/72937/1185391>
- Erdem, C. (2018). Medya okuryazarlığı araştırmalarında eğilimler: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 693-717. <https://doi.org/10.30831/akukeg.390260>
- Karaman, M. K., ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim Online*, 8(3), 798-808. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ilkonline/issue/8597/106997>
- Kıncal, R. Y., ve Korkmaz, Z. S. (2015). Türkiye’de medya okuryazarlığı üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 5(10), 75-90. Erişim Adresi: <https://openaccess.artvin.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11494/4829/K%c4%b1ncal%2c%20Remzi%20Y.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbid/issue/54983/727462>
- Omur, S., ve Uyar, M. (2020). Disiplinler arası yaklaşım olarak medya okuryazarlığı: Türkiye’de üretilen tezler üzerine bir inceleme. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 277-290. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2020.6.3.07>
- Yıldız, N. G., Melekoğlu, M. A., ve Paftalı, A. T. (2016). Türkiye’de özel eğitim araştırmalarının incelenmesi. *Elementary Education Online*, 15(4), 1076-1089. <https://doi.org/10.17051/io.2016.06677>
- Araştırma Kapsamında İncelenen Makaleler**
- M1. Sarsar, F., ve Engin, G. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının medya okur-yazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 165-176. <https://doi.org/10.12984/eed.36378>
- M2. Öztay, O. H., ve Öztay, E. S. (2021). Küresel iletişim çağında öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme düzeylerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(3), 600-612. <https://doi.org/10.5961/jhes.2021.479>
- M3. Tuğtekin, E. B. (2021). Üniversite öğrencilerinin yeni medya okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 2431-2459. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1005030>
- M4. Tutkun, T. (2020). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 33-63. <https://doi.org/10.24315/tred.518969>
- M5. Fidan, M. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 121-137. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/erziefd/issue/6012/80409>
- M6. Burak, S., ve Durak, S. T. (2021). Okul öncesi öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı ve iletişim becerileri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi / The Journal of International Education Science*, 28(8), 102-136. <https://doi.org/10.29228/INESJOURNAL.52145>

-
- M7. Çeliköz, N., ve Çeliköz, M. (2018) Öğretmen adaylarının medya ve televizyon okuryazarlık düzeyleri. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi/ The Journal of the Scientific Researches*, 3(1), 262-27. <https://doi.org/10.21733/ibad.399539>
- M8. Uslu, S., Yazıcı, K., ve Çetin, M. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 756-778. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.31201>
- M9. Seyhan, S., ve Kadı, A. (2015). Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve medya okuryazarlık düzeyleri. *Türkiye Sosyal Araştırmaları Dergisi/Turkish Journal of Social Research* 19(3). Erişim Adresi: <https://research.ebsco.com/c/orz54z/viewer/pdf/7rrxokho5n>
- M10. Çizmeci, S., ve Köse, E. K. (2021). Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin yeni medya okuryazarlığı üzerine bir inceleme. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 9(Özel Sayı), 126-141. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1585029>